

Gróf Mikó Imre ismeretlen levelei.

Az itt közölt 14 levél gr. Mikó Imrének „Erdély Széchenyi-jének“ művelődéspolitikájába nyújt értékes betekintést. Gr. Mikó Imre már az önkényuralom legelső éveiben az erdélyi magyarság gazdasági és szellemi megszervezését tűzte ki célul. Soha nem lankadó kitartással, páratlanul ritka egyéni példaadással és anyagi áldozatkészséggel hozza létre és erősíti meg Erdély két legnagyobb egyesületét: az Erdélyi Gazdasági Egyesületet és az Erdélyi Múzeum Egyesületet. Ez utóbbi 1859-ben jön létre országos ünnepségek keretében, a szebb, a jobb magyar jövő szimbólumaként. Levelei ebbe az egész magyarságot szolgáló előkészítő munkába világítanak bele. A 14 levél kettőtől: a Bartal Györgyhoz és a Kazinczy Gáborhoz írottaktól eltekintve, Toldy Ferenchez, az Akadémia akkori „titoknokjához“ szólnak. Értékes adatokat tartalmaznak az Aranka-gyűjtemény megszerzésére, az Erdélyi Múzeum-Egylet megalapítására és a két, akkor még külön életet élő „magyar haza“ szellemi kapcsolataira vonatkozólag. Irodomtörténeti vonatkozásai közül elég a Mikesre és a Debreczenire vonatkozókat kiemelni. A Mikó és a Toldy közötti kétévtizedes barátság Magyarország és Erdély két vezető tudományos intézményének párhuzamos törekvését mutatják. Nagy erdélyi alapítványain kívül gr. Mikó Imre a Magyar Tudományos Akadémiának is 4000 pengőt adományozott, de ezenkívül több magyar író és tudós, köztük Toldy Ferenc műveinek megjelentetését is anyagi támogatásával ő tette lehetővé. Szellemére és irányára jellemzőek a Toldyhoz 1860 február 17-én írott sorai: „Él mi bennünk az az öntudatos nemzetegységi rokonszenv, mely a két hazába szakadt magyar nemzetet megoszthatatlanul egynek, s javára és dicsőségére célzó intézeteit közös büszkeségünk tárgyának tekintvén, felsegítöket s gyámolításukat is közös kötelességnek tartja.“ Mikó szavai múltba világítanak, de egyúttal a mai magyar művelődéspolitika útát mutató, kötelességeinkre állandóan figyelmeztető jelszavai kell maradjanak.

Gróf Mikó Imre levele Toldy Ferenchez.

Tekintetes akadémiai titoknak úr!

Idvezült barátom gr. Teleki József — kinek elhunytát két haza siratja — halála előtt néhány nappal felszólított vala engem, hogy nemzeti irodalmunkat illető két fontos ügyben a hazai tudományosság érdekét csekély befolyással mozditnám elő.

Én e levelet a gyászos hírrel egy napon vevém s mint hogy abban a tisztelt titoknak úrra hivatkozás van, úgy vélem, illetékebb helyre mint Önhöz nem intézhetem válaszat.

Kettőre valék felkérve:

1. hogy Aranka György bizonyos, újonnan felfödözött gyűjteményének lajstromát betekintés végett az Akadémiának küldeném meg, s ha tán eddig megvásároltam volna, engedném annak által.

2. hogy ha gr. Kemény József, gyűjteménye felett eddig nem rendelkezett volna, vele találkozásom adandó alkalmával vezetném őt e tárgyra, s bírnám rá, hogy gyűjteményét hagyományozná az Akadémia könyvtárának.

Az elsőhöz illetőleg: minthogy én a kérdéses gyűjtemény megvásárlását a lajstrom látásától feltételeztem, mit még e napig kezeimbe nem juttatának, örömmnek fogom tartani, ha vásárlási igényemet az Akadémiára átruházhatom, s azon leszek, hogy a kérdéses lajstrom, mihelyt előmbe kerül, eredetileg vagy másolatban azonnal a tisztelt titoknak úrhoz megküldessék és hogy a fentforgó gyűjtemény az Akadémia számára átengedtessek.

A másodikra nézve: Tudva van, hogy gr. Kemény József összes gyűjteményét még 1841-ben egy felállítandó Erdélyi Múzeum számára országgyűlésileg felajánlotta. Legújabban pedig — mint tőle magától értettem — oly végrendekezést tett, hogy gyűjteménye — halála esetében — az Erdélyi Múzeum létesültéig az Akadémia gondviselése és kezelése alá fog bízni, mely intézkedés az Akadémia óhajtatásával ha nem egészen is, mindenesetre nagy mértékben találkozik.

Nem titkolhatom ugyan el, miként lelkem hőbb óhajtatásainak egyike az, hogy egykor mi erdélyiekül is egy szerényke kis Múzeumot birjunk, hova mindazon becses ereklyéket és gyűjteményeket, miknek specíficus rendeltetése Erdély fiai által használtatni, egy csoportba összegyűjthessünk; sőt valóban alig várom az időt, midőn e végre valamicske siker reményével lépéseket tehetek, mindazonáltal ez idő szerint részemről is kíváncsún látom, hogy intézkedés történjék, miszerint a kérdéses gyűjtemény véletlen esetre — mitől gr. Kemény egybe romlott egészségi állapotát tekintve minden órán tartani lehet — egyenesen a magyar Akadémia könyvtárába szállíttathassék. És én gróf Kemény nyeli találkozásaim egy egy alkalmával sem mulasztandom el, rá ez óhajtott cél elérhetésének értelmében hatni.

Ki midőn idvezült barátom felkérésének a lehetőkben — áldott emlékének kegyeletos tisztelete mellett — eleget tenni sietek, élek a kedvező alkalommal, a tisztelt titoknak úr köztiszteletű személyessége irányában hazafiúi tiszteletemet, nemzeti irodalmunk

Jancsó Elemér: Gróf Mikó Imre ismeretlen levelei.

körüli bokros érdemei s ernyedetlen buzgólkodása iránt pedig tisztelettelyes elismerésemet kifejezhetni — maradván a Tekintetes akadémiai titoknok úr

alázatos szolgálja
G. Mikó Imre.

Kolozsvár, Február 27-én, 1855.

Gróf Mikó Imre levele Toldy Ferénchez.

Tekintetes akademiai Titoknok úr!

Folyó aug. 1-éről becses levelét a mellékelt 1000 pengő frttal, valamint az Aranka-féle gyűjtemény lajstromát e napokban vevém kezeimhez.

Mihelyt hosszas távollétem által rendkívül felhalmozult dolgaimat némileg rendbe hoztam, sietni fogok a fennforgó gyűjteménynek számba- és átvétele ügy rendeltetési helyére fölszállítása tárgyában is a lehető legcélszerűbb intézkedéseket megtenni s az eredmény iránt a t. Akademiát annak idejében értesíteni. Mire nézve azonban még előbb az ország legszélsőbb keleti részében Csik-Topliczán lakó tulajdonossal — úgy a gyűjteménynek számbavevése mint a pénznek hol és mikor átadása iránt — levelet kell váltanom, miben, a mi székhelyföldeli postai közlekedésünk lassúsága és nehézkessége miatt kétségkívül hetek fognak telni.

Kérem azért a t. Akademiát egy kis várakozásra, míg a dolgot a t. Akademia érdekeinek teljesen megfelelőleg igazitnom sikerül.

Magamat nagyrabecsült hajlamaiba ajánlván s nagy becsű látogatására előre örvendező lélekkel várakozván vagyok a Tekintetes Acad. Titoknok urnak.

Kolozsvártt, aug. 14-én 1856.

alázatos szolgálja
G. Mikó Imre

Gróf Mikó Imre levele Toldy Ferénchez.

Tekintetes Akadémiai Titoknok úr!

A Tekintetes Titoknok úr ajánlata nyomán s akadémiai Elnök gróf Desewffy Emil ő méltósága felhatalmazása következtében általam — még mielőtt nekünk Museum alapítására kilátásunk lett volna — a magyar Akademia részére megalkudott s mult october hó lefolytán számba vett és 1000 pengő fttal megvásárolt Aranka-féle gyűjtemény a napokban hozzám beszállított, s ma itt Kolozsvártt van gondviselésem alatt.

Pár nappal ezelőtt Museumunk ügyében a magas miniszteriumnak olytartalmu előleges leiratát vevén, melynek alapján teljes joggal remélhetem, hogy nem sokára annak megalapíthatására fejedelmi engedélyt nyerendünk, minthogy e tárgyban kezdeményező a T. Titoknok úr volt, azon bizalmas kéréssel vagyok bátor terhelni: vajjon a T. Akademia nem lenne-e hajlandó a kérdéses gyűjteményt — mint a mely egyéb iránt is legközvetlenebbül

Jancsó Elemér: Gróf Mikó Imre ismeretlen levelei.

reánk erdélyiekre nézve bír érdekkal — a mi közel időben létesülendő Museumunk számára, a vételi 1000 p. ft. összegnek általam azonnal megfordítása mellett átengedni — önként értetvén, hogy édes testvér hazánk tudomány kedvelő fiainak és közintézeteinek nem csak ez a gyűjtemény, de minden egybeszerzendő tudományos vagyónunk használása, u. m. a szükséges adatok lemásolása s. a. t. minden mások felett megkönnyítve leend, s örömünknek tartandjuk, ha igénytelen kis intézetünk szellemi kincseit a testvérhazai fényesebbek — nem szűkkeblően alkotott szabályaink értelmében — bármikor és miképpen igénybe veendik s nekünk rokon indulatunkat bizonyítani alkalmat nyújtandnak.

A Tekintetes úr ismerni fogja a T. Akademia e tárgybeli nézetét; ha tán ez, az én és mi óhajításainkkal ellenkeznék, úgy bizalmasan kérem a T. Titoknok urat, méltóztassék engem e felől minden tartozkodás nélkül egyenes nyíltsággal, lehető gyorsan értesíteni, hogy aztán annak következtében a Mlgs gr. Akadémiai Elnök urat a kérdéses gyűjteménynek vagy a fennebbiek szerint leendő átengedésére, vagy az ellenkező esetben, annak tőlem tovább szállítása iránti intézkedésre fölkérhessem.

Becsés válaszára várakozva s általam igen nagyra becsült ajándokáért, a „Régi Magyar Passio“ nekem megküldött példányáért szíves köszönetemet nyilvánítva, megkülönböztetett tisztelettel vagyok

Tekinetes Titoknok ur

alázatos szolgája

Kolozsvártt, nov. 19-én 1856.

G. Mikó Imre

Gróf Mikó Imre levele Toldy Ferenchez.

Nagyságos kir. Tanácsos és egyetemi tanár ur, tisztelt barátom!

Néhaj Szacsvai Sándornak — a Magyar Kurir elmés szerkesztőjének — e sok tekintetben eredeti és figyelemre méltó mult században élt és halott írónknak életrajzát s irodalmi hatását szándékozván egybeállítani: szíves bizalommal kérem Nagyságodat, méltóztassék velem a rá nézve becses gyűjteményében kétségkívül levő adatokból némelyeket közleni, jelesen munkáit érdeklőleg, én is hasonlóban viszontszolgálatimat a legkészebb szívvel ígervén.

E tárgyban Szabó Károly barátom is fog írni alkalmasint közelebbről Nagyságodnak.

Istentől hosszú életet s minden jókat kívánván, megkülönböztetett tisztelettel vagyok

Nagyságodnak

alázatos szolgája

G. Mikó Imre

Kolozsvártt, Nov. 23-án, 1856.

Jancsó Elemér: Gróf Mikó Imre ismeretlen levelei.

Gróf Mikó Imre levele Toldy Ferenchez.

Tekintetes akadémiai Titoknok úr!

Nov. 24 és 25-ről kelt nagybecsű leveleit mondhatlan örömmel olvastam. Az *elsőnek* tárgya, hogy t. i. az Aranka-féle gyűjteménynek az 1000 conv. ft. vásárösszegnek általam megfordítása mellett átengedését a történelmi bizotmány az Akademiának ajánlani fogja — a T. Akademiának ugyan a napról hozzám intézett hivatalos értesítése által a tek. Titoknok úr sejtelve és biztatása szerint rám nézve nagyon örvendetes eredménnyel van eligazítva minek következtében sietek az említett 1000 conv. ftot szíves köszönetem mellett ide zární. A *másodíknak* nyomán a tek. Titoknok ur kezdeményezése s ügyszerető közbenjárása következtében Múzeumi-egyletünk részvényes tagjaiul magukat aláírt s általam őszintén tisztelt akadémiai 24 tagot részvényeseink sorába beiktatni szerencsés voltam.

Legyen szíves a tek. Titoknok ur a fenforgó ügy mindkét ágában tetteleg nyilvánított rokonszenveért hazafiui tiszteletem s legszívesb köszönetem kifejezését, maga és nagyon tisztelt társai részére elfogadni. Én lelkemből örvendek azon pártolásnak, mellyel Múzeum-alapítási szerény igyekezetünk a T. Akademia részéről találkozott, s élni fogok az alkalommal, mely akár a tek. Titoknok ur, akár honfias érzésű társai irányában csekély erőmtől kitelhető viszon szolgálatom bébizonyítására bár mikor és miben kínálkozni fog.

Addig is legyen szíves ön ujitott tiszteletemet elfogadni s engem már annyiszor tapasztalt jó indulatiban továbbra is megtartani, a ki vagyok

a Tekintetes Titoknok úr

alázatos szolgálja

Kolozsvár, decemb. 5-kén 1856.

G. Mikó Imre

Gróf Mikó Imre levele Toldy Ferenchez.

Igen tisztelt t. Titoknok úr!

Egy ideig hon nem létem azután sokféle és minden erőmet s időmet lefoglaló dolgaim miatt csak most szakaszthaték időt arra, hogy a tekintetes Titoknok ur, mult május 8-iki levelére válaszolhassak.

Az Aranka-gyűjtemény úgy a mint biztosom az illető örököstől átvette, minden rend és áttekinthetőség nélkül ma is ládába van bezárva és lepecsételve, melyeket megbontanom, csoportos dolgaim mind eddig nem engedék. Azon leszek azonban, hogy mihelyt arra egy kis időt fordíthatok, a szóban forgó gyűjteményt azonnal számba és rendbe vegyem, a kívánt kéziratokkal megismerkedjem, s a R. Akademia Történelmi Bizotmánya ohajtásának eleget tegyek; a ki megkülönböztetett tisztelettel vagyok

a T. Titoknok ur

alázatos szolgálja

Kolozsvártt, június 17-ikén 1857.

G. Mikó Imre

Jancsó Elemér: Gróf Mikó Imre ismeretlen levelei.

Gróf Mikó Imre levele Toldy Ferenchez.

Tekintetes Titoknok úr!

December 15-ikén éjjel írott levelét vettem; az abban foglalt ujdomságok felől értesítve Kolozsvártt még senki sem volt, mivel az illetők — kikkel közlém — valamenyen meg voltak lepetve. Így tehát a Tek. Titoknok ur teljes mértékben érezheti az öntudat azon örömét, hogy velünk a kedves hirt első tudatá.

Megvallom, nekem mondhatlan jó érzést okozott, hogy a Tek. Akademia csekélységemet is méltónak találá a kitüntetettek közé sorozni.

Köszönöm, igen köszönöm a Tek. Titoknok úrnak, hogy az én és mi örömünkért nem sajnálta nyugalmaát is egy perczig háttérbe szoritani.

Nem tehetem, hogy ez alkalmat annak kijelentésére is fel ne használjam: a nemzeti érzésnek mily jótékony felbuzdulását eredményezte itt nálunk a Kazinczy-ünnep indítványozása! Ez eszmében Ön tisztelt Titoknok ur, a magyar nemzet szívfeldébe, annak ujjászületése és nemzeti fennmaradása egyik legtermékenyebb magvát vetette el, mely idővel dús erkölcsi aratást adand nemzetünknek, az irodalomnak pedig valószínűen hihetlen lendületét eredményezi. Képzelem mily örömet fog ott ez okozni a mi bánfalvii barátunknak.

Figyelmét ismét köszönöm s teljes tisztelettel vagyok

alázatos szolgálja

G. Mikó Imre

Kolozsvártt, dec. 20-ikán 1858.

Gróf Mikó Imre levele Toldy Ferenchez.

Tekintetes Titoknok úr, tisztelt Barátom!

Nemzeti fejedelmeink inauguratioja tisztán egyházünnepélyi részének és mivoltának megismerésére vezető adatokra levén *sürgető* szükségem, miután erdélyi gyűjteményink e tárgy tartalmát jórészt ismerem, azt azonban, ha vajjon az Éder- és Jancsó-féle gyűjtemények valamint a nemzeti Muzeum és Akademia kézirat- és levéltárai ilyeket nem birnak-e? nem tudhatom: egész tisztelettel és teljes bizalommal fordulok a Tek. Titoknok urhoz, azon barátságos kérelemmel, hogy ha maga vagy történetbuvár társai ily, a fejedelmi beigtatás egyházi szertartásos részleteit leíró adat birtokában lennének, vagy hollétét tudnák, azt nekem kijelölni s ha a pesti gyűjteményekben léteznének, a Tek. ur költiségeimen nekem leíratni méltóztassék.

A Jancsó-féle gyűjtményben — mint bizonyosan tudom — van is egy, t. i. a II. Rákóczi Ferencz 1707-ben Maros-Vásárhelytt történt inauguratioja leírása, Gyalogi János jezsuita ily czimű kéziratában: *Historia Collegiorum, Domorum et Residentiarum Societatis Jesu in Hungaria et Transilvania* etc. etc. 345. lap, melyből én kivonatot bírok, de óhajtanám hozzáértő ember által a szorosan e kérdésre tartozó részt abból leíratni.

Jancsó Elemér: Gróf Mikó Imre ismeretlen levelei.

Bocsásson meg igen tisztelt barátom, hogy — ámbár szerfölötti elfoglaltatását jól tudom — bátor voltam önhöz folyamodni, de ily kérdésben csak az ön hasonlókbani jártasságától lehetett sikert reménylenem.

Ha a Gyalogi leírása kivonatán kívül egyebet nem kapnék is, nem nagy baj; meglehetősen tisztában vagyok én már tárggyammal, csak azt akarnám elérni, hogy legalább minden forrásnak, a honnan valamit merithetni jogos remény lehet vala, utána néztem vagy nézettem legyen, nehogy itt vagy amott levő s utánjárással megkerithetett adat használatlanul maradjon.

Fogodja a Tekintetes Titoknok ur megkülönböztetett tiszteletem kifejezését, mellyel vagyok a Tekintetes Titoknok ur

Kolozsvártt, jun. 30-ikán 1859.

alázatos szolgálja
G. Mikó Imre

Gróf Mikó Imre levele Toldy Ferenchez.

Tekintetes Titoknok ur!

Igen köszönöm, hogy sok dolgai mellett is érkezett bizalmas kérésem tárgyában a lehető megtenni; sajnálom hogy nem értem czélt. Egyébiránt szinte gyanítottam az eredményt, mivel én itt a mi gyejteményeink között is nagy bajjal és vajmi keveset találtam.

A gr. Kemény akadémiai beszédét használatul visszavárás mellett *eredetiben* küldöm; gondoltam: jobb lesz így küldenem mint másolatban, nehogy kétség férjen valamely szó- vagy mondatainak hitelességéhez vagy helyesvoltához.

Az üléssorozatért fogadja a Tek. Titoknok ur szives köszönetem. Nem tudom, lehetek-e szerencsés személyesen megjelenni? De a mit feolvasnék, az bizonynyal el megy az octoberi ülészek legelső napjaira — mi iránt önt annak idejében előre értesíteni bátor leszek.

Fogadja tisztelt barátom, megkülönböztetett tiszteletem kifejezését, mellyel vagyok

Kolozsvártt, jul. 13-ikán 1859.

alázatos szolgálja
G. Mikó Imre

Gróf Mikó Imre levele Toldy Ferenchez.

Tekintetes Titoknok úr, tisztelt Barátom!

Sajnálatomat kell kifejeznem, hogy nemzeti ünnepünket jelenlétével nem diszesítette. Ha ön várta e napot, én meg vártam ön láthatását. Mindketten csalódánk s mindketten bánkodhatunk utána; mert itt valóban sok volt olyan, a mi az ember lelkét fel-emelte, kedélyét vidorrrá tette! S ezt ön nélkülözte. Én pedig szerettem volna az akadémiai küldöttek koszorujában önt is látni. Azonban ezen már nem segíthetünk. Remélem Eötvösök elbeszélík

Jancsó Elemér: Gróf Mikó Imre ismeretlen levelei.

azon részleteket, miket a napi sajtó cerberusai közzétételni nem engednek.

A Pompéry utján kapott muzeumi ajándék eljött-e hozzánk vagy nem? Valami Simonics Lipót-féle küldemény (5 p ft) épen a napokban a muzeumi irományok közt került elő. Nem ez-e az, miről ön levelében említés van? mert ez, a mint irám, beküldetett.

Jó kívánságaiért áldja meg önt az Isten, s tartsa meg sokáig a nemzet és irodalom diszére, gyarapodására.

Üdvözlí önt, tisztelt barátom, s kezeit szorítja

Kolozsvárt, Decemb. 6-ikán 1859.

alázatos szolgálja, barátja

G. Mikó Imre

Gróf Mikó Imre levele Toldy Ferenchez.

Tekintetes Titoknok ur, tisztelt Barátom!

Valahára sikerült a Mikes Kelemen 1759-beli, tehát most épen száz éves, levelét előkerítnem, s ígéretem szerint ezennel küldöm is.

Ennek eredeti hitelességéhez — mint ön is látni fogja — szó nem férhet. A borítékon látható hátirat gróf Mikes Istvántól van, ki nekem anyai ágról szüle-atyám volt, s a kinek több eredeti kéz-irata levél birtokomban, emezt, azok után, kétségtelenül saját kéz-iratának ismerem. De egy másik kétségbe nem vonható bizonyítéka a hitelességnek a mellékelt válasz conceptussa, mely az akkori kormányzó gróf Kemény László „Lecta“-jával van ellátva.

Meggyőződéseim szerint e levél szétosztlat minden az iránt támasztott kételyt: mintha a „Törökországi Levelek“ nem Mikes Kelementől származtak volna, mert a ki ennek fogalmazását, tartalmát amazokkal egybeveti kétségen kívül meg kell győződnie arról, hogy ugyanazon egy elme szüleményei. Irmodor, kifejezések ugyan azok, ugyan azon megnyugató vallásos érzet ömlik el ezen is, mint amazokon. Megvan főként ezáltal czáfolva azon legfőbb ellenvetés is, mit az említett levelek hitelessége ellen felhozatni hallottam: hogy t. i. azon korban ily — latinismusoktól mentes — tiszta magyarsággal nem irtak volna. Van ebben is az egy „Trinitarius“ szón kívül — mit akkor másként kifejezni nem tudtak — csak egyetlen idegen szó is?

Szivesen kérem kedves Titoknok ur, méltóztat a közlöttek, miután czéljára fölhasználta, visszaküldeni — megkülönböztetett tisztelttel maradván a Tek. Titoknok ur

Kolozsvárott, december 16-ikán.

alázatos szolgálja

G. Mikó Imre

Gróf Mikó Imre levele Toldy Ferenchez.

Tisztelt barátom!

Ámbár hozzánk az Akadémia háza és alaptökéje gyarapítása iránt felszólítás nem érkezett: mindazonáltal elkött az oly nemzet-hez és a mostani időkhöz illő módon és mérvben folyó adakozások

lélekemelő hire, él mibennünk az az öntudatos nemzetegységi rokonszenv, mely a két hazába szakadt magyar nemzetet megoszthatatlanul egynek, s javára és dicsőségére czélzó intézeteit közös büszkeségünk tárgyának tekintvén, felsegítésöket s gyámolításukat is közös kötelességnek tartja. Ez érzület élvén az én szívemben is: ide zárok négyezer p. ftról szóló mult évi nov. 1-étől kezdődő kamatszelvevényes földtehermentesítési államkötelezvényt, bárati bizalommal kérvén Tégedet, méltóztassál azt illő helyére azon kijelentéssel beszolgáltatni, hogy az abban foglalt összegnek felét az Akadémia háza építésére, felét pedig alaptőkéje gyarapítására fordítani óhajtom.

A Mindenható Isten segítse meg az Akadémia igazgató tanácsát kitüzött feladatának, a tudományok ügyének megfelelőleg, a nemzet és közhaza becsületére váló módon megoldásában!

Bocsánat, kedves barátom, hogy bizományommal — nem tudva más utját — Neked valék kénytelen alkalmatlanzkodni.

Az ég áldjon erővel, egészséggel, szive szerént ohajtja

tisztelő barátod

Mikó Imre

Kolozsvárott, február 17-ikén, 1860.

33/27 1860.

Tekintetes Úr!

A muzeum-egylet alapszabályai kötelességévé tevén az igazgató választmánynak, hogy szakférfiakat kérjen fel az egylet tagjai közül a muzeum tárgyait illető kutatás, gyűjtés, általában a tudományos munkásság érdekében, sietünk igénybe venni az Ön ismert hazafiui részvétét és tudományos jártasságát a történelmi tudományok szakában.

A muzeum-egylet munkássága a történelmi tudományokban e következő szakokra terjed ki:

1. Hazai történelem.
2. Az irodalom történelme (Historia litteraria).
3. Jogtörténelem (Historia juris).
4. Régiségtan (Archaeologia).
5. Oklevélsznet (Diplomatica).
6. Czimer- és pecsétismeret (Heraldica, sphragistica).
7. Nemzetségsismeret (Genealogia).
8. Érmészet (Numismatica).
9. Földrajz (Geographia).
10. Államismeret (Statistica).
11. Népismeret (Ethnographia).
12. Nyelvészet (Philologia).

S mindenikben e következő pontokra ohajt kiváló figyelmet fordítani:

1. *Hazai történelem.* Polgári, egyházi és míveltségtörténelmün-illető adatok, különösen köz- vagy magán könyv- és levéltárakban létező kézirati krónikák, levelezések, naplók, anyakönyvbe, bibliába, naptárba vagy más könyvekbe tett jegyzetek, történelmi arczképek, kéziratok hasonmásai sat.

2. *Az irodalom történelme.* Magán és közkönyvtárainkban mindazon könyvek teljes czimei, melyek a két haza nyomdáiban a legujabb időkig nyomattak magyar, latin vagy más nyelveken, ugy szintén azoké is, melyek külföldön jöttek ki, de vagy magyarok vagy magyar származású írók művei, vagy magyar dolgokra vonatkoznak; adatok régibb és újabb elhunyt íróink és művészeink életrajzához, s a hazai művészetek és nyomdák történelméhez; még ki nem adott művek kötött vagy kötetlen beszédben, ismert vagy ismeretlen íróktól; mindennemű röpirat, arczkép, rajz, hangjegy, hirdetmény, falragasz, szinczédula sat.

3. *Jogtörténelem.* Az országos törvényczikkek, községi és törvényhatósági okmányok, szabályzatok (statutumok), székely lustrák, czéhrendszabályok, limitatiók, ipartörvények eredeti vagy másolt példányai, szóval mindaz, mi a hazai köz- és magánjog fejlődésére legesekélyebb befolyással birt.

4. *Régiségtan.* Hazai régiségeinket illető adatok: a látottak vagy hallottak összeírása, rajzai, a találás idejének és körülményeinek pontos feljegyzésével; különösen a római telepek és utak; legrégibb nemzeti maradványaink; mindennemű fölírat a római és keresztyén korszakból.

5. *Oklevelészet.* Testületi, községi és családi levéltárak pontos laistromai, a nevezetesebb oklevelek eredeti vagy másolt példányai.

6. *Czimer- és pecsétismeret.* Czimerrajzok, ha lehet, a diplomák szavaival leírva; törvényhatósági, testületi, családi pecsétnyomók vagy lenyomataik a legrégibb időtől a legujabbig.

7. *Nemzetségsismeret.* Kihalt vagy élő nemzetségeinket illető különösen osztály-, ítélet-levelek és anyakönyvek kivonatai, szomorú jelentések, bucsuztatók, halotti beszédek, lakodalmi és üdvözlő versek.

8. *Érmészet.* Mindennemű régi és új pénzek vagy lenyomataik.

9. *Földrajz.* Megyék és városok föld- és helyirati leírása, történeti fejlődése; régibb és újabb térképek, a különböző időkbeli elnevezések, város és határrészek nevei, természeti, művészeti ritkaságok, történeti érdekességek (csatahely, várrom sat.); a határban levő hegyeket, erdőket, vizeket ismertető adatok.

10. *Államismeret.* Államviszonyainkat illető régibb és újabb adatok, különösen az 1851-ik év előtti népességre vonatkozók hivatalos összeírások alapján, mindennemű ide tartozó eredeti vagy másolt iratok, keletkezési körülményeikkel együtt.

11. *Néptismeret.* Hazánk különböző népeit ismertető adatok, különösen népszokások, babonák, viselet, zene, táncz sat. rajzzal, hangjegyekkel.

12. *Nyelvészet.* A hazai nyelvek és néphagyományok adatai, különösen tájszavak, közmondások, népmesék, mondák, dalok sat.

Ime azon kör, melyben az Ön részvéte annyira elősegítheti egyletünk célját: a honismeretet. Méltóztassék az elősorolt szakok s a bennök kijelölt teendőik közül azt választani ki, mi leginkább megegyezik hajlamával, tanulmányával és körülményeivel. Elvárjuk koronként beesés tudósításait, kutatása, gyűjtése és nyomozása eredményeiről s kérjük, hogy ha netalán a választmány a vett tudósítások következtében, valamely kézirat, oklevél lemásoltatását óhajtaná vagy duplumok kieserélésével, könyvtárak és könyvek megvételével bizná meg, méltóztassék az ily bizományokban az

Jancsó Elemér: Gróf Mikó Imre ismeretlen levelei.

egylet költségén a lehető leggyorsabban eljárni. Az egyszerű tudósításokon kívül szívesen veszünk tüzetes értekezéseket is, sőt felkérjük Önt, hogy tudományos üléseinket munkáival minél többször érdekesítse.

Az erdélyi muzeum-egylet igazgató választmányától
Kolozsvártt, aprilis 20-án 1860.

G. Mikó Imre
elnök.

Findly Henrik
titkár.

Tekintetes Toldy Ferencz Urnak, a magy. tud. Akademia
titoknokának

Pesten

Gróf Mikó Imre levele Toldy Ferenchez.

Tekintetes Titoknok ur, tisztelt Barátom!

Folyó hó 6-ikai becses levelére sietek válaszolni. Ohajtottam volna, hogy a tudva levő megbízatás, az azzal egybefüggő körülményekkel kapcsolatosan korábban jó vala tudomásomra. Így nagyon véletlenül jött s teljesen készületlenül talált. Nekem csak nov. végén vala szándékom felmenni, s több mint egy hónappal hamarább megfelelni oly feladatnak, mire fel vagyok szólítva. nem kicsiny dolog, kivált akkor, midőn leányom e hónapban megy férjhez, fiam pedig indul külföldi egyetemekre, kit legalább Bécsig mindenkép fel kell kísérem.

Igyekezni fogok mindazáltal, habár nagy önmegepöltetéssel is, a felszólításnak megfelelni, — ha egészségem lesz, fölmenetelem is meglesz. Elvem, hogy a hol gyöngé tehetségemhez képest közintézeteink érdekében valamit tehetek, készséggel s minden körülmények közt tegyem.

Arczképem kiadása legkisebbé sem bántott. Többet szeretnék én hazánk egy oly érdemes fia iránt tenni, minőnek Önt ismerjük, mint e csekély passiv szolgálatot.

Berdének saját oklevelét átadtam.

Isten áldja jó egészséggel, fogadja üdvözlétét

Kolozsvártt, Sept. 11-ikén 1860.

tisztelő barátjának
G. Mikó Imrének

Gróf Mikó Imre levele Toldy Ferenchez.

Kolozsvár, Február 28-ikán 1861.

Tekintetes Titoknok Ur, tisztelt barátom!

Végre valahára szavamat beválthatom, küldvén Önnek, tisztelt barátom, Bacsányinak Arankához irt leveleit, mely küldeményemet mihelyt sok dolgaimtól kevés időt kapok, egy második s később harmadik is követendő.

Jancsó Elemér: Gróf Mikó Imre ismeretlen levelei.

Reményem nem veszi rossz néven, hogy ily sokára nyult ígéretem teljesítése. Hja! Nekem még most tán még Önnél is többfelé vonják időmet, figyelmemet, ingadozó munkásságomat.

Azonban a mit lehet, minden téren megteszünk — nemde? A többit aztán bizzuk az Istenség vezető kezére.

Isten Önnel Tekintetes Titoknok Ur, tisztelt barátom, hazafiui rokonérzéssel vagyok

tisztelő barátja

Mikó Imre

Gróf Mikó Imre levele Toldy Ferenchez.

Nagyságos Kir. Tanácsos Ur, tisztelt barátom!

E hó 21-ről hozzám intézett nagy becsü soraira Nagyságodnak sietek nyilvánítani teljes készségemet a Szamosközy „Pentades Rerum Transilvanicarum“ czimü munkája kéziratának illetőleg kéziratainak a kijelölt célra leendő átengedése iránt az illető helyeken szükséges lépéseket megtenni.

Muzeumunknál van is reményem ezt kieszközölhetni a jövő hó elején tartandó választmányi ülésben — ámbár alapszabályaink ez elé némi nehézségeket gördítenek.

Nagy öröömre szolgálna, ha közbenjárásomat óhajtott siker követné.

Kiváló tisztelettel maradok

Nagyságodnak

tisztelő barátja

G. Mikó Imre

Kolozsvár, ápr. 24-én 1875.

Gróf Mikó Imre levele Toldy Ferenchez.

Kolozsvár, ápr. 28-án 1875.

Tisztelt barátom!

Nagy becsü levelére közelebbről tett válaszbomban azt irtam vala, hogy a Szamosközy Pentádai közölhetésének kérdését az Igazgató Választmány elé terjesztendem, de meggondolván, hogy a Választmány ülése csak a jövő hó 3-dikán leendő, itt pedig a sürgősség kérdése forog fenn, magamra véve a felelősség tehát, felhatalmaztam könyvtárnokunkat azoknak azonnal leendő felküdésére. Telekinek is irtam a mai napról — de nem tudom, lesz e sikere.

Egy uttal örömmel kívántam Nagyságoddal tudatni, hogy Vladárné ő Nagyságának a napokban vettem megnyugtató tudósítását az iránt, hogy a „Cserei Naplót“ megtalálta és közelebbről nekem megküldendi.

A Teleki válaszárol Nagyságodat annak idejében értesíteni fogom.

Megkülönböztetett tisztelettel

G. Mikó Imre

Jancsó Elemér: Gróf Mikó Imre ismeretlen levelei.

Gróf Mikó Imre levele Kazinczy Gáborhoz.

Kolozsvár, január 25-én 1855.

Tisztelt barátom!

A napokban szegény Debreczeni irományait forgatván, azok között egy Anakreon-dal jöve kezeimbe *Kazinczyhoz* a nagy uttörő magyar prózaistához és költőhöz.

Azonnal önre gondolék — mi egyébiránt nálam különben is gyakran történik. — Kettős érdekl, fokozott figyelemmel olvasám a tárgya által nagygyá lett kis dalt, s megvallom, jól esett mind az énekesnek mind az énekeltnek multjára és érdemeire, szenvedései- és koszoruira visszaemlékezmem, s szívem méltányló belszózatával lelkem kegyeletes elismerésével adózhatnom dicső emlékeiknek! S ha rám — ki a megénekeltnek *csak* tisztelője és magyar vagyok — ily hatást tett az igénytelen iratka: mennyivel kedvesebb leend az érzés, miben a Dicsőült jelesnek szintugy a dicsőség útján járó szellemi- és vérrokonát, ki szerencsés ama nimbusos nevet viselni, annak olvasása részesitendi?—

Im az indok, miért önt, tisztelt barátom! az idefogott dalocskával meglepni sietek.

Fogadja ön hazafiui tiszteletem és őszinte rokonszenvem kifejezését, melyel vagyok

tisztelő barátja

G. Mikó Imre

Másolat.

Gróf Mikó Imre levele Bartal Györgyhöz.

Méltóságos etc. etc.

Méltóságod nagy becsü művét, melyet alapítandó Erdélyi Muzeumunknak küldeni méltóztatott hónapokkal ez előtt vettem, s hogy azt mind eddig meg nem köszöntem, részint éppen a Muzeum ügybeni hosszasabb Bécsi mulatásom, részint azon körülmény oka, mert átolvasására — minthogy évekkal ez előtt nem tettem, szinte pirulva vallok meg — mindenképpen időt akartam nyerni. Végre valahára óhajtasom teljesült: a művet melly iránt méltánylásomat másképp eléggé kifejezni nem tudom mintha azt a Magyar állam élet és közjog ismértet gazdag tárházának valódi Muzeumának nevezem, át- sőt több helyt ismételve átt olvastam, és most küldöm e sorokban hálás köszönetemet azon becses figyelemért, hogy Méltóságod Muzeumunkat illy ritka tudományos kint-sel gazdagította; küldöm haza fiui tiszteletemet azért, hogy nekem az által a lelki élvezet leg nemesbikét, a szellemi örömek leg magasztosabbikát nyújtotta.

A ki a Magyar alkotvány áldásait élvezi, a ki felfogni képes, mily szerencse és dicsőség egy nemzetnek ön alkotta kormány, és törvények alatt s igazgatási formák között élni, a kiből a Magyar Nemzet egykori Nagyságának emlékezete még végképp ki nem halt, végre a ki jelen borus homályaiból egykor ismét egy

vigasztalóbb jövőre kibontakozást remélni szeret, s óhajtani bátor- lehetetlen, hogy Méltóságod művét más, mint emelkedett, sok helyt büszkéltő s Méltóságod iránt folyvást háladatos érzelmek között olvassa.

Valóban mi, kikre a kemény sors azon gyászos csapást mérte, hogy Magyar nemzeti kormányzása — leg alább én úgy akarom hinni ideig óráig rajtunk végződjk a ki kenyerünk jobb részét alkotmányos igazgatás alatt ettük meg, tartoznak azzal, hogy az alkotmánynak leg alább az irodalmi térem emlék oszlopot emeljünk, hogy a Magyar állam és közjogi életet főbb pontjaiban történeti fontosságú vonásaiban, úgy a mit az e hon áldott földén és szabad és boldog népe közt egy év ezreden átt virágzott, a mit mi is élvezünk s ami ma minden kehelyben áll ugyan, de a minek a köz emlékezetből kitörlését a következő idők és nemzedékek könnyen érdekekben állónak tekinthetik — a jövődőségnek írott rendszeres és pragmatikus műben, a tudomány és történet irodalom szellemivel be balzsamozva örök életnek adjuk át.

E minyájunk szent tartozását Méltóságod rová le, e munkát Méltóságod végre hajtá! nem is lehetett ezt másnak tenni, mint oly férfinak, ki a magyar állami és alkotmányos közéletnek nem csak elméleti és tudományos, de egyszersmind gyakorlati ismeretével birt, a ki az ország kormányzására tekintélyes szerep körben csak nem fél század folytán befolyt, s a kiben az alkotmányos gondolkozás és érzelem mint egy Cultussá vált. Sok idejében, virrasztásában fogott az Méltóságodnak kerülni, erejének nagy részét vette ez kétségkívül igénybe, de nagy lesz egykor az utó kor hálaája is melly e munkában mint egy álló emlékoszlopon alkotmányos multjának fényesebb pontjait írva, és örökitve látandja.

Igy fogom én fel Méltóságod becses művének és küldeményének bel értékét s ezért fejezem ki ismét és ismét köszönetemet és azon őszinte hazafiui tiszteletet melyel Méltóságod iránt mindig viseltetni fog alázatos szolgálja

Kolozsvárott, October 16-án, 1858.

Gróf Mikó Imre m. p.

Közli: **Dr. Jancsó Elemér.**